

Хома Т.В.

*кандидат педагогічних наук,
викладач української мови,*

Мукачівський кооперативний торговельно-економічний коледж

МОТИВИ МОВЛЕННЄВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ В УМОВАХ КОЛЕДЖУ

Закон «Про вищу освіту» [1] вимагає нових підходів до підготовки майбутніх фахівців. У зв'язку з цим комунікативній спрямованості навчання рідної мови надається пріоритетне значення. Українська мова є не тільки засобом спілкування, але й засобом соціалізації особистості. В умовах поліетнічного середовища, яким є Закарпаття, мовленнєвий розвиток

студентів вимагає окремої уваги. У цьому процесі важливе значення надається формуванню культури усного українського мовлення, що пов'язане з поняттям «мовленнєва діяльність».

Аналіз психолінгвістичної, педагогічної літератури (Л. Виготський, І. Зимняя, О. Кучерук, О. О. Леонтьєв, М. Орап, М. Пентилюк та інш.) дає можливість стверджувати, що мовленнєва діяльність складається з певних фаз. З цього приводу вчений О. О. Леонтьєв [3] писав, що мовленнєва діяльність психологічно організована подібно до інших видів діяльності, і, з одного боку, характеризується предметним мотивом, цілеспрямованістю, евристичним характером, а з іншого, – складається з кількох послідовних фаз (орієнтування, планування, реалізація плану, контроль). Учений вважає за доцільне використовувати термін «мовленнєва діяльність», але обов'язково при цьому пам'ятати, що мовлення не заповнює собою всього «діяльнісного акту». На думку науковця, поняття «мовленнєва діяльність» в психологічному розумінні може мати місце лише в тих випадках, коли метою мовленнєвої діяльності є власне побудоване висловлювання, коли мовлення самодостатнє. Процес оволодіння мовою О. О. Леонтьєв пов'язує з набуттям мовленнєвих навичок і умінь. Для результативної мовленнєвої діяльності необхідно уміти використовувати мовленнєві навички висловлення думок, переживань, ураховуючи мету, ситуацію спілкування та співрозмовника. Якщо людина володіє цим, то за О. О. Леонтьєвим, у неї сформовані відповідні мовленнєві (комунікативні) вміння. Одночасно він стверджує: мовленнєвої діяльності, як такої, не існує, якщо мовлення не самооцінне, тобто не виступає в якості професійної діяльності (оратор, лектор тощо).

М. Орап [4], вивчаючи проблему мовленнєвої компетентності і мовленнєвої діяльності сучасної молоді, здійснює аналіз емпіричних даних рангових кореляційних зв'язків між складовими мовленнєвої компетентності та мовленнєвою діяльністю. За словами науковця, у структурі мовленнєвої діяльності розрізняють навичку мовну (коли автоматизуються засоби формування думки за допомогою мови) та мовленнєву (коли автоматизується спосіб формування і формулювання думки). Види навичок у структурі мовленнєвої діяльності, на думку М. Орап, слід виділяти за одиницями мови, оскільки продукт мовленнєвої діяльності – висловлювання, дискурс – повинен бути адекватним і правильним в аспекті відповідності нормам мови.

Модель механізму продуктивної мовленнєвої діяльності розкриває О. Кучерук [2]. Відповідно до цієї моделі мовленнєва діяльність зумовлюється пов'язаними між собою метою і мотивом мовлення, а також залежить від певних умов – ситуативних, які задаються в дидактичному тексті чи створюються викладачем, і внутрішньоособистісних.

Розглядаючи означену проблему, ми врахували дослідження М. Пентилюк [5]. На думку науковця, мовна особистість виявляє себе в актах мовленнєвої діяльності, що формується під впливом психологічних процесів. Національний компонент особистості дозволяє розглядати мовленнєву діяльність під кутом національно-культурної специфіки і враховувати етнолінгвістичні, етнопедagogічні та етнопсихологічні чинники. Це насамперед національний спосіб мислення, національна свідомість і самосвідомість, національний характер, український менталітет, національно-культурна мотивація та ін.

Вважаємо, що в мовленнєвій діяльності важливе значення слід надавати мотиву, оскільки діяльності без мотиву не існує. Мотив для мовлення полягає не в самому мовленні, а в діяльності спілкування. Мотиви стимулюють поступ індивіда до гностичної (пізнавальної) діяльності.

Аналізуючи дослідження психологів та лінгводидактів, ми визначили мотиви, що стосуються розвитку усного українського мовлення студентів, які навчаються в умовах коледжу. Серед них:

- соціально-побутовий – забезпечує зв'язок з навколишнім світом;
- орієнтований на професійну діяльність – забезпечує майбутню професійну діяльність;
- пізнавальний – стимулює вивчення мови, яка повинна стати не тільки засобом спілкування, а й професійною потребою;
- суспільно-політичний – забезпечує участь у громадсько-політичному житті, в основі якого володіння державною мовою;
- самовдосконалення (контроль) з метою конкурентоздатності – забезпечує підвищення мовної та мовленнєвої культури особистості, що є гарантією її всебічного розвитку.

Роль того чи іншого мотиву залежить від багатьох чинників: мовленнєвого середовища, віку людини, розумових здібностей, інтелектуального розвитку, суспільно-політичних і соціальних умов, свідомого ставлення до вивчення української мови. Тому основою мовленнєвої діяльності в усіх її видах є комунікативно-пізнавальна потреба, що стає мотивом комунікативної діяльності.

Формуючи уміння мовленнєвої діяльності, слід враховувати її структуру. В основі мовленнєвої діяльності лежить знання закономірності системи мови, мовного матеріалу. Це звуковий лад мови, лексика, граматики. На основі вивчення мовного матеріалу виробляються фонетико-орфоепічні (правильне вимовляння звуків, звукосполучень, наголошування слів), лексичні (правильне вживання слів з розумінням їх значення й лексичної сполучуваності), граматичні (правильне вживання граматичних форм слів), стилістичні (уживання мовних засобів відповідно до їх стилістичного забарвлення і стилю мовлення) уміння й навички.

Володіння нормами мови, на основі яких виробляються зазначені уміння й навички, становить, таким чином, основу мовленнєвої спроможності людини, але не вичерпує її.

Вважаємо, що у процесі навчання української мови в умовах коледжу необхідно забезпечити:

1. Створення у студентів позитивних мотивів до оволодіння нормативним українським мовленням (використання його в спілкуванні з однолітками, у різних життєвих ситуаціях, з метою досягнення конкурентоспроможності у професійній діяльності), що забезпечується відповідним добором методів і прийомів навчання, зокрема використанням ситуативних ігрових вправ на заняттях і в позааудиторній роботі.

2. Розвиток розумової активності студентів, оскільки мовлення тісно пов'язане з мисленням (тобто вчити студента осмислювати, порівнювати, узагальнювати, робити висновки).

3. Ефективне засвоєння знань мовної системи, формування мовленнєвих умінь і навичок. В умовах поліетнічного середовища мовленнєва діяльність

ускладнюється, з одного боку, недостатнім знанням мовної системи, з іншого, – впливом мовного середовища, в якому перебуває мовець, зокрема явищами інтерференції, які в умовах проживання в поліетнічному середовищі мають досить помітний вплив на формування культури українського мовлення.

Отже, мовленнєва діяльність не існує без мотиву, що полягає не в самому мовленні, а в діяльності спілкування, і впливає на формування комунікативної культури студентів.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про вищу освіту» / Урядовий кур'єр. – № 146(5275), 13 серпня. – 2014. – С. 7-18.
2. Кучерук О. Технології мовленнєвого розвитку школярів / О. Кучерук // Дивослово. – № 10. – 2008. – С. 3-7.
3. Леонтьев А. А. Психология общения: учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / Алексей Алексеевич Леонтьев. – 3-е изд. – М.: Смысл; Академия, 2005. – 368 с.
4. Орап М. Мовленнєва компетентність і мовленнєва діяльність сучасної молоді / М. Орап // Український науковий журнал «Освіта регіону». – № 1. – 2010. – С. 84-89.
5. Пентилюк М. І. Актуальні проблеми сучасної лінгводидактики: зб. статей / М. І. Пентилюк. – К.: Ленвіт, 2011. – 256 с.